

Świadczenia przysługujące strażakom Ochotniczych Straży Pożarnych uczestniczących w działaniach ratowniczych

Benefits for fire-fighters of Volunteer Fire Brigades who participate in rescue operations

1. Wstęp

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych (ZOSP) to istotna część sektora pozarządowego, funkcjonuje na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Te dwie ustawy w znaczący sposób określają ich prawa i obowiązki. „Określają ponadto specyficzne źródła i sposoby finansowania oraz relacje z samorządem. Ustawa o ochronie przeciwpożarowej przewiduje finansowanie OSP: 1. ze środków budżetu państwa (środki Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz środki Państwowej Straży Pożarnej); 2. ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; 3. ze środków jednostek samorządu terytorialnego; 4. z dochodów instytucji ubezpieczeniowych”¹. Ważne jest to, aby środki wydatkowane były na cele ochrony i ratownictwa przeciwpożarowego.

„Ustawa o ochronie przeciwpożarowej jednoznacznie nakłada na nie obowiązek finansowania tych organizacji w zakresie: – pokrycia kosztów wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia wartości bojowej jednostek OSP – chodzi tu m.in. o zakup urządzeń i sprzętu przeciwpożarowego, specjalistycznej odzieży ochronnej i środków gaśniczych; – pokrywanie kosztów zakupu paliwa oraz remontów środków transportu, a także budowę i modernizację strażnic; – pokrycia kosztów umundurowania, ubezpieczenia oraz okresowych badań lekarskich członków OSP; – środki gminne mogą być też przeznaczone na badania naukowe i działalność racjonalizatorską

¹ Adamiak P., Biejat M., Charycka B., *Ochotnicze Straże Pożarne – lokalne centra kultury*. Raport z badań 2016, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2016.

w zakresie bezpieczeństwa pożarowego i innych zagrożeń oraz na propagowanie bezpieczeństwa pożarowego”².

Istnieje w literaturze przedmiotu podział źródeł finansowania OSP na państwowe i prywatne. Państwowe to środki pochodzące z budżetu centralnego i budżetu jednostek samorządu terytorialnego, zaś do prywatnych zaliczyć można wszystkie inne, czyli środki statutowe OSP, środki przekazywane przez instytucje ubezpieczeniowe, pochodzące ze zbiórek publicznych z tytułu działalności pożytku publicznego, z imprez masowych i in.³ Pieniądze na realizację zadań przeciwpożarowych w zdecydowanej wysokości pochodzą z samorządów szczebla gminnego albo Państwowej Straży Pożarnej, nie wyklucza to jednak możliwości korzystania z innych źródeł finansowania, tj. z innych środków przeznaczonych dla podmiotów trzeciego sektora na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁴, czy dotacji od jednostek samorządu terytorialnego na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁵.

Należy wspomnieć, iż są to niewielkie środki, które są przeznaczane na tego typu działalność, zdecydowanie najczęściej pochodzą ze składek członkowskich (72%) oraz ze źródeł samorządowych (60%). Znacznie rzadziej zdarza się, aby OSP korzystały z darowizn od osób indywidualnych (30%), darowizn od firm (24%), przychodów z 1 procenta podatku (24%), zbiórek publicznych (18%) czy środków od administracji centralnej lub rządowych (19%)⁶. Są to dane pochodzące z 2012 r., ale sytuacja OSP niewiele się zmieniła.

Uregulowania dotyczące funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych znajdziemy przede wszystkim w ich Statucie, który określa przede wszystkim prawa i obowiązki ich członków, cele i sposoby działania, majątek i fundusze oraz zmiany statutu i rozwiązanie Ochotniczych Straży Pożarnych. Związek wykonuje zadania o charakterze użyteczności publicznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej, ratownictwa i bezpieczeństwa powszechnego, wspiera różnorodne formy pracy kulturalno-oświatowej, popularyzuje dorobek historyczny ruchu strażackiego, rozwija działalność artystyczną i sportową w Ochotniczych Strażach Pożarnych⁷.

² *Ibidem*, s. 7–8.

³ D.P. Kała, *Finansowanie ochotniczych straży pożarnych*, „Wspólnota” 2012, nr 51–52.

⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873).

⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r., Nr 157, poz. 1240).

⁶ *Ibidem*, s. 14.

⁷ Statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej – tekst jednolity statutu uwzględniającego zmiany przyjęte na Nadzwyczajnym Zjeździe Krajowym Związku w dniu 4 czerwca 2016 r.

2. Finansowanie Ochotniczej Straży Pożarnej

Postanowienia dotyczące finansowania jednostek ochrony przeciwpożarowej przewiduje art. 29 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej⁸. Przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący, a jego uszczegółowienie zawiera art. 32 ust. 2–3b tejże ustawy, tj. koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej Ochotniczej Straży Pożarnej ponosi gmina z zastrzeżeniem art. 35 ust. 1, czyli szkolenie członków OSP prowadzi nieodpłatnie Państwowa Straż Pożarna. Na uwagę zasługuje fakt, iż gmina nie może na podstawie wyżej powołanych przepisów przekazać środków na inwestycje dla OSP. Nie jest możliwe również, aby realizowała przepisy art. 29 i 32 u.o.p. w trybie określonym w art. 118 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, tak stwierdził w swoim wyroku WSA w Warszawie z dnia 8 listopada 2005 r., III SA/Wa 2736/05⁹.

Członkowie OSP mogą prowadzić działalność gospodarczą, z której dochód służy realizacji ich celów statutowych. Środkami do realizacji tych celów statutowych są składki członkowskie, dotacje, darowizny, spadki i zapisy. Środki pochodzące z ofiarności publicznej, dochody pochodzące z imprez również stanowią dochody Ochotniczej Straży Pożarnej. Ofiarność publiczna może przybierać różne formy, z reguły są to zbiórki publiczne, które strażacy organizują na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych¹⁰.

Zbiórka publiczna to taki rodzaj form wspierania działalności Ochotniczej Straży Pożarnej, która wymaga specjalnych zezwoleń. Zgodnie z zapisami wyżej wymienionej ustawy prowadzenie zbiórki publicznej możliwe jest tylko i wyłącznie po jej zgłoszeniu przez organizatora zbiórki i zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej na ogólnopolskim elektronicznym portalu zbiórek publicznych. Zgłoszenia dokonuje się przy użyciu formularza elektronicznego bądź zgłoszenia w postaci papierowej. Zgłoszenie takie powinno zawierać w szczególności cel zbiórki, dane jej organizatora, sposób prowadzenia zbiórki publicznej, miejsce prowadzenia zbiórki publicznej, termin rozpoczęcia i termin zakończenia zbiórki publicznej, przewidywane koszty niezbędne do zorganizowania i przeprowadzenia zbiórki, które zostaną pokryte z zebranych funduszy.

Po zakończeniu zbiórki jej organizator sporządza i doręcza ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki publicznej

⁸ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz.U. z 2002 r., Nr 147, poz. 1229, dalej u.o.p.

⁹ LEX nr 198839.

¹⁰ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych, Dz.U. z 2014 r., poz. 498.

z podaniem wartości i rodzaju zebranych ofiar. Dokonuje tego w terminie 30 dni od zakończenia zbiórki publicznej, a także składa sprawozdanie ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar. Ważne dla poprawności zorganizowanej zbiórki jest to, że przed jej zakończeniem nie można złożyć sprawozdania z jej przeprowadzenia. Sprawozdania są zamieszczane na portalu zbiorów publicznych w postaci dokumentu elektronicznego. Informacja o zgłoszeniu zbiórki publicznej wraz ze sprawozdaniami jest dostępna na portalu zbiorów publicznych przez 10 lat, licząc od dnia upływu terminu przesłania ostatniego sprawozdania. Środki tak gromadzone nie mogą być przeznaczone do podziału pomiędzy członków OSP.

Przepisy u.o.p. w art. 32 ust. 3b pozwalają, aby jednostki samorządu terytorialnego mogły przekazywać OSP środki pieniężne w formie dotacji¹¹. Dotacje takie mogą przekazywać samorządy gminne, samorządy powiatowe i samorządy wojewódzkie. Powołany wyżej przepis nie obliuguje powiatów i województw, podobnie zresztą jak gmin do przekazywania dotacji dla OSP. Przekazywanie ich ma charakter fakultatywny i najczęściej uzależnione jest to od sytuacji budżetowej danego samorządu¹².

3. Ekwiwalent pieniężny dla Ochotniczej Straży Pożarnej

Słowo ekwiwalent to według *Słownika języka polskiego* równowartość, rzecz zawierająca w sobie wartość innej rzeczy¹³. W systemie prawa brak jest definicji legalnej ekwiwalentu pieniężnego dla członków OSP, nie definiuje pojęcia również ustawa o ochronie przeciwpożarowej czy inne akty prawne regulujące system ochrony przeciwpożarowej.

Ekwiwalent należy uznać za publiczne prawo podmiotowe. „Zagadnienie jako równoważnika, a konkretnie tego, czego równoważnikiem jest ekwiwalent, stało się swego czasu przedmiotem ogólnopolskiego sporu [...]”¹⁴. Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie, (a w ślad za nią Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji¹⁵) wydała w dniu 4 stycznia 2006 r. interpretację prawną art. 28 u.ppoż, w której uznała, że „ekwiwalent stanowi zryczałtowaną formę rekompensaty utraconego przez członka OSP wynagrodzenia”¹⁶. Na tym tle i na skutek sporów Sąd Rejonowy w Brzesku przyjął wykładnię, iż ekwiwalent stanowi równoważnik, odpowiednik wkładu – w postaci

¹¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz.U. z 2002 r., Nr 147, poz. 1229, dalej u.o.p.

¹² Kała D.P., *Finansowanie Ochotniczych ...*

¹³ *Słownik języka polskiego*, Opracowanie zbiorowe, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.

¹⁴ Kała D.P., *Glosa do wyroku z dnia 14 maja 2009 r., I UK 351/08*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 1.

¹⁵ Pismo MSWiA z dnia 29 maja 2007 r., BMP-0714-4069/07/JD – skierowane do Marszałka Sejmu L. Dorna w odpowiedzi na pismo posła W. Pawlaka.

¹⁶ Stanowisko J. Kota, Prezesa Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie, z dnia 4 stycznia 2006 r.

czasu, wysiłku i zdrowia wniesionego na rzecz ochrony przeciwpożarowej przez strażaka OSP uczestniczącego w działaniach ratowniczych lub szkoleniu¹⁷. Stanowisko to podtrzymał Sąd Okręgowy w Tarnowie po wniesieniu apelacji od wyroku Sądu Rejonowego w Brzesku i te dwa wyroki dały podłoże do utrwalonej obecnie linii orzeczniczej sądów.

Orzecznictwo sądów administracyjnych w tym zakresie jest również ugruntowane. Jeden z najważniejszych wyroków w tym zakresie to wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 stycznia 2010 r., w którym to sąd uznał, że każdemu strażakowi bez względu na to, czy otrzymuje wynagrodzenie, przysługuje ekwiwalent. Orzekł, iż „udział w działaniach ratowniczych jest jednakowo niebezpieczny dla wszystkich strażaków, bez względu na to, czy są pracownikami, czy też nimi nie są”¹⁸. Stwierdził ponadto, że możliwe jest jedynie dokonywanie przez radę gminy zróżnicowania stawek tego ekwiwalentu.

Ekwiwalent to publiczne prawo podmiotowe, tzn. określona korzyść przypisana do danej jednostki, która skutecznie może to prawo realizować. Poręczeniem realizacji tego prawa jest określony porządek prawny i prawo publiczne. Zachowanie się danej osoby, której przysługuje publiczne prawo podmiotowe, powoduje powstanie po stronie władzy publicznej obowiązku określonego zachowania się¹⁹. Prawo to można realizować przez złożenie wniosku o wypłatę albo, gdy takiej wypłaty nie ma, przez wystąpienie z roszczeniem na drogę sądową.

W końcu ekwiwalentu nie można utożsamiać z innymi świadczeniami pieniężnymi występującymi w polskim prawie, ponieważ nie ma on cech świadczenia. Nie można go również traktować jako wynagrodzenia za pracę wypłaconego na podstawie kodeksu pracy czy innych ustaw, ponieważ udziału w działaniach ratowniczych i szkoleniach pożarniczych nie można traktować jako pracę²⁰.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej nie zawiera również pojęcia szkolenia pożarniczego, również nie ma takiej definicji w ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej²¹, w związku z powyższym należy dokonać wykładni językowej tego pojęcia. Według definicji zawartej w słowniku języka polskiego słowo „szkolenie” oznacza nic innego jak „kurs, cykl wykładów z jakiegoś przedmiotu zorganizowany w celu uzupełnienia czyjegoś wykształcenia, czyichś wiadomości z jakiejś dziedziny”²².

¹⁷ Wyrok Sądu Rejonowego w Brzesku z dnia 23 stycznia 2008 r., I C 98/07.

¹⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 stycznia 2010 r., I OSK 1298/09, publ. ONSA i WSA 2011/5/100, cyt. za D.P. Kała, *Ekwiwalent dla członków OSP do korekty*, „Wspólnota” 2012, nr 11.

¹⁹ D.P. Kała, *Rezygnacja z ekwiwalentu*, „Strażak” 2011, nr 9.

²⁰ Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, Dz. U. z 2011 r., Nr 79, poz. 430 ze zm.

²¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. z 2013 r., poz. 1340 ze zm.

²² L. Drabik, E. Sobol, *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków 2012.

Dalej słowo pożarniczy – według *Słownika języka polskiego* – „używany przy gaszeniu pożarów przez straż ogniową [...]”²³. Wykładnia systemowa słowa „pożarniczy” została przeprowadzona i opublikowana w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego²⁴. I tak, w tym rozporządzeniu działania ratownicze w zakresie walki z pożarami obejmują w szczególności: rozpoznanie i identyfikację zagrożenia, zabezpieczenie strefy działań ratowniczych, włączanie lub wyłączenie instalacji, urządzeń i mediów, wykonywanie czynności związanych z dotarciem do poszkodowanych, przygotowanie dróg ewakuacji, ewakuację i ratowanie osób, zwierząt czy środowiska itd.²⁵

Członkom Ochotniczej Straży Pożarnej przysługuje zatem ekwiwalent w przypadku, gdy uczestniczyli w działaniach ratowniczych lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub gminę. Są to dwie enumeratywnie wymienione przesłanki w art. 28 u.ppoż, które stanowią podstawę prawną do jego wypłaty. Podjęcie takiej uchwały i jej wydanie jest obowiązkowe. Koszty finansowania ekwiwalentu dla członków OSP to stała ważna pozycja w budżecie gminy, stanowi często jedną z największych kwot, które wypłacane są z jego budżetu. Wysokość ekwiwalentu ustala rada gminy w drodze uchwały. Rada gminy (miasta) podejmuje uchwałę na terenie, której została utworzona i ma siedzibę Ochotnicza Straż Pożarna. Podjęcie takiej uchwały i jej wydanie jest obowiązkiem gminy.

Oczywiście nie ma gmina w tym zakresie uprawnień nieograniczonych. Określona przez nią wysokość ekwiwalentu nie może przekraczać za każdą godzinę udziału ochotnika w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym 1/175 kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłaszanego przez prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej – „Monitor Polski” na potrzeby wymiaru rent i emerytur. Takie uregulowanie znajdziemy w art. 28 ust. 1 i 2 cytowanej wyżej ustawy.

Wskazany przepis u.ppoż upoważnia radę gminy jedynie do ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego, bez dokonywania jakichkolwiek rozróżnień podmiotowych, czyli np. uzależniania wysokości ekwiwalentu od statusu członka Ochotniczej Straży Pożarnej, np. czy pozostaje on w stosunku pracy. Takie podejście może prowadzić do dyskryminacji osób, które nie są stroną stosunku pracy (np. bezrobotnych, rolników,

²³ *Ibidem*, <http://doroszewski.pwn.pl/haslo/pozarniczy/>.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, Dz. U. z 2011 r., Nr 46, poz. 239.

²⁵ D.P. Kała, *Ekwiwalent pieniężny za ćwiczenia i zawody dla członka ochotniczej straży pożarnej. Głosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z 1.07.2014 r.*, IV SA/Wr 100/14, „Finanse Komunalne” 2015, nr 12.

emerytów) przez przyznanie im ekwiwalentu w niższej kwocie. Oczywiście nie wspominając o naruszeniu zasad zawartych w Konstytucji, zasady równości i niedyskryminacji, wyrażonych w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²⁶.

4. Uchwała rady gminy w sprawie ekwiwalentu i tryb jego wypłaty

Uchwała rady gminy ma charakter aktu wykonawczego, który zawiera normy generalne – są to takie normy, które odnoszą się nie do indywidualnie oznaczonego podmiotu, lecz do pewnej kategorii potencjalnych adresatów. Uchwała ma również charakter abstrakcyjny, gdyż adresowana jest nie do konkretnych, imiennie określonych osób, czyli konkretnych członków Ochotniczej Straży Pożarnej, ale do każdej osoby, która jest lub będzie w przyszłości jej członkiem. Jej realizacja nie będzie miała zatem jednokrotnego zastosowania, lecz może zostać wykorzystana w nieograniczonej liczbie przypadków w przyszłości. Innymi słowy, abstrakcyjność uchwały to możliwość wielokrotnego stosowania jej przepisów – możliwość stosowania jej każdorazowo przy wielu akcjach ratowniczych czy szkoleniach pożarniczych. Poza tym, zawarta w uchwale norma nakłada obowiązek na gminę (ekwiwalent jest wypłacany z jej budżetu) i stwarza prawo po stronie osób wypełniających dyspozycję przepisu art. 28 ust. 1 u.o.p. do otrzymania ekwiwalentu²⁷.

W końcu uchwała rady gminy to akt normatywny, dalej to akt prawa miejscowego, który obowiązuje na obszarze danej gminy i jego publikacja jest obowiązkowa, pomimo sprzecznych rozstrzygnięć wojewodów, „np. rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody świętokrzyskiego z dnia 22 grudnia 2008 r. (NK.I-0911/157/08)²⁸, który stwierdził, że uchwała w sprawie ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego dla członków OSP w działaniach ratowniczych lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub gminę nie jest aktem prawa miejscowego i nie podlega publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym²⁹ czy podobne rozstrzygnięcie wojewody podlaskiego z dnia 15 grudnia 2008 r., (NK.II.JS.0911-189/08)³⁰.

Odmienne rozstrzygnął wojewoda dolnośląski w rozstrzygnięciu nadzorczym z dnia 24 listopada 2008 r. (NK. II.0911-7/619/08)³¹. Uznał m.in., iż jest to akt prawny zawierający przepisy o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, czyli na brzmienie

²⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.

²⁷ Wyrok WSA w Opolu z dnia 3 grudnia 2009 r., II SA/Op 380/09, LEX nr 551821.

²⁸ Rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody świętokrzyskiego z dnia 22 grudnia 2008 r., NK.I-0911/157/08, LEX nr 492738.

²⁹ Kała D.P., *Uchwały w sprawie ekwiwalentu dla OSP*, „Wspólnota” 2012, nr 33–34.

³⁰ LEX nr 492700.

³¹ LEX nr 492675.

przepisów uchwały będzie mogła powołać się każda osoba będąca członkiem OSP, która wzięła udział w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub gminę. Każda zmiana składu osobowego w OSP na terenie gminy nie wymaga zmiany uchwały rady gminy, a więc uchwałe nie można odmówić waloru aktu generalnego³².

Uchwała rady gminy w sprawie ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego dla członków Ochotniczych Straży Pożarnych nie może zostać uznana za akt kierownictwa wewnętrznego, gdyż dotyczy podmiotów niezależnych od gminy, będących w stosunku do niej podmiotami zewnętrznymi. Nie są to jednostki organizacyjne gminy, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Przesądza o tym również treść art. 19 u.o.p., w myśl którego Ochotnicza Straż Pożarna i Związek Ochotniczych Straży Pożarnych funkcjonują w oparciu o przepisy ustawy – Prawo o stowarzyszeniach (ust. 1) oraz samodzielnie określają zarówno swoje cele i struktury organizacyjne w statucie (ust. 2), jak i uchwalają akty wewnętrzne dotyczące swej działalności.

Jednostki OSP nie stanowią jednostek organizacyjnych gmin, nie jest to też relacja członek straży–pracodawca, gdyż gmina w zakresie objętym sporną uchwałą nie występuje jako pracodawca strażaka. Takie stanowisko przesądza zatem za jej ogłoszeniem w sposób przewidziany dla aktów prawa miejscowego³³.

W przepisach prawa polskiego warunkiem wejścia w życie ustaw, rozporządzeń oraz aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie, wynika to bezpośrednio z norm zawartych w Konstytucji RP, tj. w art. 88 ust. 1³⁴. Obowiązek zaś ogłoszenia uchwały organu gminy wynika z art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, który ustawodawca przewidział w formie publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym, niezwłocznie po jej podjęciu przez radę gminy (art. 3 tejże ustawy)³⁵.

Prawidłowa pod względem prawnym uchwała musi bowiem spełniać niezbędne wymagania zarówno w aspekcie materialnym, jak i formalnym. Oznacza to, że treść uchwały musi być zgodna z przepisami prawa, a ponadto tryb podjęcia uchwały musi odpowiadać określonym procedurom. W ramach katalogu formalnych warunków podjęcia ważnej uchwały wyróżnić można także konieczność realizacji obowiązku promulgacyjnego. Jeśli przepisy prawa przewidują obowiązek publikacji aktów prawnych

³² *Ibidem*, s. 54, Kała D.P., *Uchwały w sprawie ekwiwalentu...*

³³ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 10 czerwca 2009 r., IV SA/GI 257/09, LEX nr 553428; wyrok WSA w Opolu z dnia 3 grudnia 2009 r., II SA/Op 380/09, LEX nr 551821; wyrok WSA we Wrocławiu z 4 marca 2009 r., IV SA/Wr 33/09, LEX nr 536627; wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 16 września 2009 r., IV SA/Wr 93/09, LEX nr 569906.

³⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.

³⁵ Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, Dz.U. z 2000 r., Nr 62, poz. 717 i 718.

określonej kategorii, niewykonanie takiego obowiązku równoznaczne jest z istotnym naruszeniem prawa. Niezachowanie w zaskarżonej uchwale wymagań przewidzianych w Konstytucji (art. 88 ust. 1), w ustawie o ogłaszaniu aktów normatywnych (art. 2 ust. 1, art. 3, art. 4 ust. 1 i art. 13 pkt 2) i w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (art. 42) narusza przywołane przepisy, co musiało prowadzić do stwierdzenia w całości nieważności uchwały niepoddanej właściwemu procesowi promulgacji³⁶

Dla członków Ochotniczej Straży Pożarnej uchwała stanowi postawę do występowania do organów gminy z roszczeniem o jego wypłatę. Norma prawna zawarta w art. 28 u.o.p. ma zastosowanie do każdego podmiotu spełniającego opisane w niej warunki. Żadnych innych kryteriów, pozwalających na dookreślenie kręgu uprawnionych, ustawodawca nie przewidział. W przepisie art. 28 ust. 3 u.o.p. ustawodawca wskazał zaś sytuacje, w których uprawniony do otrzymania ekwiwalentu podmiot traci to prawo. Wspólną cechą podmiotów, których dotyczy przepis, jest przynależność do Ochotniczej Straży Pożarnej i nie ma znaczenia, czy pozostają oni w stosunku pracy czy też nie. Ustawodawca przewidział inne kryteria, czyli wniesienie wkładu w postaci czasu, wysiłku i zdrowia w ochronę przeciwpożarową, które są kluczowym czynnikiem do wypłaty ekwiwalentu.

Organ stanowiący gminy upoważniony jest do ustalenia wysokości ekwiwalentu za każdą godzinę udziału w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym. Nie jest uprawniony do wskazywania organów Ochotniczej Straży Pożarnej upoważnionych do składania i akceptacji wniosków, które następnie przedkładane są organowi wykonawczemu gminy. Żaden przepis ustawy o ochronie przeciwpożarowej ani ustawy o samorządzie gminnym nie upoważnia rady gminy do określania zasad działania ani określania kompetencji poszczególnych osób reprezentujących samodzielny podmiot, jakim jest Ochotnicza Straż Pożarna. Przepisy u.ppoż jednoznacznie wskazują, iż OSP funkcjonuje w oparciu o przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach³⁷. W myśl art. 2 ust. 1 i 2 teże ustawy stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, które samodzielnie określa m.in. struktury organizacyjne i uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej nie określa trybu składania wniosków o wypłatę ekwiwalentu, tryb taki może ustalić rada gminy. Ustawa określa maksymalną wysokość ekwiwalentu, organ gminy uprawniony do określenia konkretnej wysokości ekwiwalentu oraz organ zobowiązany do wypłaty ekwiwalentu, co należy uznać za regulację wystarczającą [...]³⁸.

³⁶ Wyrok WSA w Opolu z dnia 3 grudnia 2009 r., II SA/Op 380/09.

³⁷ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 z późn. zm.

³⁸ Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 4 listopada 2011 r., II SA/Sz 848/11.

5. Rekompensata pieniężna

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej przyznała ochotnikom bez prawa do wynagrodzenia i zasiłków świadczenie nazwane rekompensatą pieniężną. Wypłacana jest ona miesięcznie i stanowi 1/30 minimalnego wynagrodzenia za pracę za każdy dzień niezdolności do pracy. Rekompensata przyznawana jest na wniosek strażaka Ochotniczej Straży Pożarnej, wzór takiego wniosku zawarty jest w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2015 r. w sprawie przyznawania rekompensaty pieniężnej albo wyrównania członkowi Ochotniczej Straży Pożarnej³⁹.

Wypłata rekompensaty pieniężnej następuje na podstawie wniosku i załączonych do niego dokumentów, tj. protokołu powypadkowego, zaświadczenia lekarskiego lub innych dokumentów medycznych potwierdzających, jaki był czas niezdolności do pracy strażaka. Dodatkowo, jeżeli strażak wnosi o wypłatę wyrównania, musi załączyć zaświadczenie z ZUS lub KRUS o wysokości świadczeń przyznanych przez te organy lub zaświadczenie pracodawcy o wysokości utraconego wynagrodzenia za okres niezdolności do pracy. Strażakom, którzy otrzymują zaświadczenie z ZUS lub KRUS niższe od rekompensaty pieniężnej, przysługuje wyrównanie do jej wysokości.

Rekompensatę pieniężną dla członka Ochotniczej Straży Pożarnej ustala i wypłaca gmina, a środki na ten cel pozyskuje z budżetu państwa, ponieważ jest to zadanie zlecone gminie. Jednostkom, które włączone są do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego, rekompensatę ustala i wypłaca komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej. Wówczas wniosek taki strażak składa do komendanta powiatowego, który pośredniczy w uzyskaniu takiego świadczenia. Okres, na jaki zostaje przyznana rekompensata pieniężna, to czas na dochodzenie do zdrowia, nie dłużej jednak niż przez 18 miesięcy (łączy czas pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego).

Członek Ochotniczej Straży Pożarnej, który na czas niezbędny do uczestniczenia w działaniach ratowniczo-gaśniczych, a także do wypoczynku koniecznego po nim, ma prawo do usprawiedliwionej nieobecności w pracy. Czas koniecznego wypoczynku strażaka po zakończeniu akcji ratowniczo-gaśniczej ustala osoba, która kierowała taką akcją. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 roku w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień z pracy jasno reguluje tę kwestię⁴⁰. Pracodawca jest obowiązany zwolnić od pracy pracownika będącego członkiem Ochotniczej Straży Pożarnej. W przypadku skorzystania

³⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2015 r. w sprawie przyznawania rekompensaty pieniężnej albo wyrównania członkowi Ochotniczej Straży Pożarnej, Dz. U. z 2015 r., poz. 2348.

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień z pracy, Dz.U. z 1996 r., Nr 60, poz. 281.

przez strażaka ze zwolnienia z pracy, pracodawca wydaje zaświadczenie określające wysokość utraconego wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy. Zaświadczenie wydaje celem uzyskania przez strażaka OSP od właściwego organu (gminy) rekompensaty pieniężnej z tego tytułu, w wysokości ustalonej przez gminę, oczywiście przy ograniczeniu ustawowym, czyli nie więcej niż 1/175 średniego wynagrodzenia ogłoszonego przed dniem naliczenia ekwiwalentu przez prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, za każdą godzinę udziału w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym.

Pracownik będący zarazem strażakiem OSP nie zachowuje prawa do wynagrodzenia za czas zwolnienia od pracy niezbędny do uczestniczenia w działaniach ratowniczych, wypoczynku po nich, a także w szkoleniach pożarniczych. Pracodawca może jednak przewidzieć w regulaminie pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy zachowanie przez pracownika prawa do wynagrodzenia za czas zwolnienia. Przewiduje taką możliwość § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień z pracy. Ustawodawca pozostawił to do decyzji pracodawcy, jednak w przypadku, gdy dany regulamin pracy nie zawiera takich postanowień, pracodawca ma obowiązek wystawić zaświadczenie określające wysokość utraconego wynagrodzenia.

Zwolnienie pracownika od pracy w razie konieczności udziału w akcji ratowniczej następuje w trybie przyjętym przez służbę ratowniczą, która taką akcję organizuje. Strażak OSP ma prawo do uczestnictwa w szkoleniu pożarniczym, które organizuje jednostka Państwowej Straży Pożarnej. Udział w szkoleniu nie może przekroczyć 6 dni w roku (§ 11 ust. 1 rozporządzenia).

Obowiązujące przepisy jasno formułują sytuację prawną strażaka w tym zakresie. Gmina, wypłacając ekwiwalent każdorazowo, żąda od strażaka wykonującego pracę zarobkową stosownego oświadczenia woli złożonego w formie pisemnej – pod rygorem odpowiedzialności karnej – czy w chwili uczestnictwa w akcji ratowniczej lub szkolenia powinien świadczyć pracę i czy za ten czas otrzymał wynagrodzenie. W przypadku gdy nie świadczył, powinien okazać wydane przez pracodawcę zaświadczenie określające wysokość utraconego wynagrodzenia. Zaświadczenie to jest bardzo ważne, ponieważ na jego podstawie gmina dokonuje wypłaty rekompensaty pieniężnej.

6. Uprawnienia w związku z doznaniem uszczerbku na zdrowiu lub szkody w mieniu

Przepisy ustawy o ochronie przeciwpożarowej w art. 26 zawierają postanowienia, które chronią członka Ochotniczej Straży Pożarnej, gdy dozna stałego lub długotrwałego

uszczerbku na zdrowiu czy poniósł szkodę w mieniu w związku z jego udziałem w działaniach ratowniczych lub ćwiczeniach. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2003 r. w sprawie przyznania świadczeń odszkodowawczych strażakom jednostek ochrony przeciwpożarowej i członkom Ochotniczej Straży Pożarowej z tytułu uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu, a w przypadku ich śmierci przyznania odszkodowań członkom ich rodzin doprecyzowuje przepisy i reguluje m.in. tryb przyznania odszkodowania⁴¹.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, tj. ustawą i rozporządzeniem, strażakowi jednostki ochrony przeciwpożarowej i członkom OSP przysługuje jednorazowe odszkodowanie w razie doznania stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, odszkodowanie z tytułu szkody w mieniu, które powstało w związku z udziałem w działaniach ratowniczych lub ćwiczeniach, a także odszkodowanie członkom rodziny osoby poszkodowanej w przypadku jej śmierci lub szkody w jej mieniu.

Wysokość i warunki tego odszkodowania ustala się na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Świadczenie to wypłaca gmina, a wynosi 20% przeciętnego wynagrodzenia za każdy procent uszczerbku na zdrowiu. Wypłata odszkodowania następuje po przeanalizowaniu przypadku przez specjalny powołany zespół powypadkowy powołany niezwłocznie przez Gminę. Zadaniem tego zespołu jest dokonanie oględzin miejsca wypadku i ustalenie czasu, miejsca i okoliczności wypadku. Z oględzin miejsca wypadku i przesłuchania osób sporządza komisja protokoły.

Ustaleniem zaś stopnia uszczerbku na zdrowiu zajmuje się właściwa komisja lekarska, o której mowa w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, która ustala czy uszczerbek na zdrowiu osoby poszkodowanej pozostaje w związku z jej udziałem w działaniach ratowniczych lub ćwiczeniach, oraz ustala stopień tego uszczerbku⁴².

Gmina analizuje protokół powypadkowy, a także wydane w sprawie orzeczenie lekarskie i na tej podstawie wydaje orzeczenie o odszkodowaniu. Wydane orzeczenie nie kończy drogi w dochodzeniu swoich roszczeń – jeżeli poszkodowany nie zgadza się z orzeczeniem to przysługuje mu dochodzenie swoich praw na drodze postępowania cywilnego.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2003r. w sprawie przyznania świadczeń odszkodowawczych strażakom jednostek ochrony przeciwpożarowej i członkom Ochotniczej Straży Pożarowej z tytułu uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu, a w przypadku ich śmierci przyznania odszkodowań członkom ich rodzin, Dz. U. z 2004 r., Nr 1, poz. 6.

⁴² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, Dz. U. z 1992 r., Nr 79, poz. 39, Nr 83, poz. 425 oraz z 1995 r., Nr 146, poz.712.

W związku z udziałem strażaka w działaniach ratowniczych lub ćwiczeniach może dojść do utraty mienia lub całkowitego jego zniszczenia, wówczas na taką okoliczność ustawodawca przewidział wypłatę odszkodowania. Wypłaty dokonuje gmina bądź jeżeli Ochotnicza Straż Pożarna włączona jest do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego, wypłaty dokonuje Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej. Wysokość odszkodowania ustala się w oparciu o aktualne ceny jego zakupu, oczywiście uwzględniając stopień jego zużycia. Przy uszkodzeniu mienia odszkodowaniem jest zwrot kosztów jego naprawy. W przypadku znacznych kosztów naprawy, gdy uszkodzenie jest znaczne, odszkodowanie wypłacane jest tak jakby to mienie uległo utracie albo zostało całkowicie zniszczone.

7. Wnioski końcowe

Regulacje prawne dotyczące strażaków Ochotniczej Straży Pożarnej zamieszczone są przede wszystkim w ustawie o ochronie przeciwpożarowej, a także w ustawie Prawo o stowarzyszeniach oraz działają w oparciu o swój statut uchwalony na IX Zjeździe Krajowym Związku OSP RP w 1992 r., następnie nowelizowanego na kolejnych zjazdach.

W roku 2004 OSP uzyskała status organizacji pożytku publicznego i w związku z tym prowadzi własną działalność również na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z obowiązującymi przepisami organizacje pożytku publicznego mogą pozyskiwać na swoją działalność 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej jednoznacznie określa, iż środki na finansowanie mają przede wszystkim pochodzić z samorządów szczebla gminnego. Przepisy prawa w tym zakresie nie wykluczają korzystania z innych źródeł finansowania, ale jak się okazuje, nadal jest to znikome finansowanie w stosunku do składek członkowskich czy dochodów ze źródeł samorządowych.

Zgodnie zaś z przepisami ustawy przeciwpożarowej, tj. z art. 32 ust. 3 b jednostki samorządu terytorialnego mogą przekazywać Ochotniczym Strażom Pożarnym środki pieniężne w formie dotacji. Dotację taką mogą przekazywać oprócz samorządów gminnych także samorządy powiatowe i wojewódzkie, jednak przepis ten nie obowiązuje powiatów, województw, a także gmin do udzielania, a następnie przekazywania tych dotacji. Obowiązek przekazywania środków ma charakter fakultatywny i zależy od sytuacji finansowej danego samorządu. W obecnym stanie prawnym Ochotnicze Straże Pożarne nadal nie mają wystarczających środków na swoją działalność, środków na sprzęt i wyposażenie, ale także ich świadczenia w postaci ekwiwalentu są niewystarczające.

Bibliografia

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997, Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie, Dz.U. z 2002 r., Nr 147, poz. 1229.
3. Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych, Dz.U. 2014 r., poz. 498.
4. Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, Dz. U. Nr 79/2011, poz. 430 ze zm.
5. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. z 2013 r., poz. 1340 ze zm.
6. Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, Dz.U. Nr 62, poz. 717 i 718.
7. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 ze zm.
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r., w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, Dz. U. Nr 46, poz. 239.
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2015 r., w sprawie przyznawania rekompensaty pieniężnej albo wyrównania członkowi ochotniczej straży pożarnej, Dz. U. z 2015 r., poz. 2348.
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r., w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień z pracy, Dz.U. z 1996 r., Nr 60, poz. 281.
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 grudnia 2003 r., w sprawie przyznania świadczeń odszkodowawczych strażakom jednostek ochrony przeciwpożarowej i członkom Ochotniczej Straży Pożarnej z tytułu uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu, a w przypadku ich śmierci przyznania odszkodowań członkom ich rodzin, Dz. U. z 2004 r., Nr 1, poz. 6.
12. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r., w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, Dz. U. z 1992 r., Nr 79, poz. 39, Nr 83, poz. 425 oraz z 1995 r., Nr 146, poz. 712.
13. Statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej – tekst jednolity statutu uwzględniającego zmiany przyjęte na Nadzwyczajnym Zjeździe Krajowym Związku w dniu 4 czerwca 2016 r.

Wyroki sądów

1. Wyrok Sądu Rejonowego w Brzesku z dnia 23 stycznia 2008 r., I C 98/07.
2. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 stycznia 2010 r., I OSK 1298/09, publ. ONSA i WSA 2011/5/100.
3. Wyroku WSA w Warszawie z dnia 8 listopada 2005 r., III SA/Wa 2736/05, LEX nr 198839.
4. Wyrok WSA w Opolu z dnia 3 grudnia 2009 r., II SA/Op 380/09, LEX nr 551821
5. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 10 czerwca 2009 r., IV SA/GI 257/09, LEX nr 553428.
6. Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 4 marca 2009 r., IV SA/Wr 33/09, LEX nr 536627.
7. Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 16 września 2009 r., IV SA/Wr 93/09, LEX nr 569906.
8. Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 4 listopada 2011 r., II SA/Sz 848/11.

Rozstrzygnięcia nadzorcze Wojewodów

1. Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 22 grudnia 2008 r., NK.I-0911/157/08, LEX nr 492738.
2. Rozstrzygnięcie Wojewody Podlaskiego z dnia 15 grudnia 2008 r., NK.II.JS.0911-189/08, LEX nr 492700.

Stanowiska organów państwowych

1. Pismo MSWiA z dnia 29 maja 2007, BMP-0714-4069/07/JD skierowane do Marszałka Sejmu L. Dorna w odpowiedzi na pismo posła W. Pawlaka.
2. Stanowisko J. Kota Prezesa Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie z dnia 4 stycznia 2006 r.

Literatura

1. Adamiak P., Biejat M., Charycka B., *Ochotnicze Straże Pożarne – lokalne centra kultury*. Raport z badań 2016, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2016.
2. Drabik L., Sobol E., *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków 2012.
3. Kała D.P., *Ekwiwalent dla członków OSP do korekty*, „Wspólnota” 2012, nr 11
4. Kała D.P., *Ekwiwalent pieniężny za ćwiczenia i zawody dla członka ochotniczej straży pożarnej. Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z 01.07.2014 r.*, IV SA/Wr 100/14, „Finanse Komunalne” 2015, nr 12
5. Kała D.P., *Finansowanie ochotniczych straży pożarnej*, „Wspólnota” 2012, nr 51–52.
6. Kała D.P., *Glosa do wyroku z dnia 14 maja 2009 r.*, I UK 351/08, „Państwo i Prawo” 2013, nr 1.
7. Kała D.P., *Rezygnacja z ekwiwalentu*, „Strażak” nr 9/2011.

8. Kała D.P., *Uchwały w sprawie ekwiwalentu dla OSP*, „Wspólnota” 2012, nr 33–34.
9. *Słownik języka polskiego*, opracowanie zbiorowe, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.